

Анотація

Тімашов В. О. Адміністративно-правове регулювання та особливості ринку праці в Україні. – Стаття.

У статті розглянуто стан ринку праці України. Наведено умови й особливості, які формують ринок праці в країні. Проведено аналіз ринку праці за попередні роки. Визначено основні проблеми формування ринку праці в сучасних умовах та шляхи їх подолання з огляду на позиції науковців.

Ключові слова: ринок праці, кон'юнктура ринку, робоча сила, безробіття, структура зайнятості населення, правове регулювання ринку праці.

Аннотация

Тимашев В. А. Административно-правовое регулирование и особенности рынка труда в Украине. – Статья.

В статье рассмотрено состояние рынка труда Украины. Приведены условия и особенности, которые формируют рынок труда в стране. Проведен анализ рынка труда за предыдущие годы. Определены основные проблемы формирования рынка труда в современных условиях и пути их преодоления с учетом мнений ученых.

Ключевые слова: рынок труда, конъюнктура рынка, рабочая сила, безработица, структура занятости населения, правовое регулирование рынка труда.

Summary

Timashov V. O. Administrative and legal regulations and the labor market in Ukraine. – Article.

Actual problems of this study is employment and unemployment in Ukraine, in particular, the nature and forms of employment, causes, forms and levels of unemployment, especially its manifestation in territorial aspect. Special attention needs forecasting labor market issues and peculiarities of its formation in Ukraine, the problem of an effective system of employment.

Key words: labor market, market conditions, labor force, unemployment, employment structure, regulation of the labor market.

УДК 346:330:341:1

Є. М. Білоусов

**СИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА
Й ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПОБУДОВИ (ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ)**

Аналізуючи підходи до розуміння природи системи економічної безпеки підприємства, можна стверджувати, що система економічної безпеки кожного підприємства є індивідуальною, її повнота й дієвість залежать від існуючої в державі законодавчої бази, від обсягу матеріально-технічних і фінансових ресурсів, від розуміння кожним із працівників важливості гарантування безпеки бізнесу, а також від досвіду роботи керівників служб безпеки підприємств. Надійна економічна безпека підприємства можлива лише за комплексного й системного підходу до її організації. Ця система забезпечує можливість оцінки перспектив зростання підприємства, розробки тактики та стратегії його розвитку, зменшення наслідків фінансових криз і негативного впливу нових загроз і небезпек [1].

Фінансова складова економічної безпеки є найбільш важливою, оскільки фінансова стабільність свідчить про забезпеченість підприємства власними фінансовими ресурсами, рівень їх використання, напрями розміщення. Крім того, фінан-

сова стабільність має тісний взаємозв'язок з ефективністю виробництва, а також із результатами діяльності підприємства. Так, Н.Й. Реверчук вважає, що фінансова безпека підприємства – це захист від можливих фінансових втрат і попередження банкрутства підприємства, шлях до досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів. Саме вона, на думку вченого, є провідною й вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є рушієм будь-якої економічної системи [2, с. 22]. Із цією точкою зору важко не погодитися, оскільки наведене твердження є справедливим для будь-якого суб'єкта господарювання: і підприємства, і фінансової установи.

Фінансова нестабільність призводить до погіршення умов фінансування й діяльності всіх інших складових економічної безпеки, до неефективного функціонування всього підприємства. Отже, першочергове завдання менеджменту підприємств полягає в побудові оптимальної структури капіталу для забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності й фінансової незалежності підприємства [1].

Отже, на нашу думку, призначення економічної безпеки підприємства полягає в такому:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості й незалежності підприємства;
- забезпечення технологічної незалежності й досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу суб'єкта господарювання;
- досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної й ефективної організаційної структури управління підприємством [3, с. 523–527];
- формування висококваліфікованого персоналу, здатного до створення інноваційного продукту;
- створення системи виявлення та протидії ризикам зовнішнього середовища;
- попередження виникнення ризиків для розвитку суб'єкта господарювання, розробка необхідних управлінських сценаріїв;
- забезпечення правової захищеності бізнесу;
- мінімізація впливу ринкових агентів і конкурентів на підприємство, розробка системи індикаторів попередження таких загроз;
- інформаційний і комерційний захист.

Економічній безпеці підприємства властивий подвійний характер: вона забезпечує можливість власного функціонування та є частиною (елементом) економічної безпеки системи вищого рівня й суб'єктом, що забезпечує виконання функцій регіоном, державою. Проаналізувавши формулювання економічної безпеки підприємства багатьма вітчизняними вченими, можна узагальнити, що економічна безпека підприємства – це такий стан розвитку всіх підсистем, який забезпечує його сталий розвиток і якомога ефективніше використання всіх наявних видів потенціалу в умовах мінливого середовища.

Чинники, що формують відповідний рівень економічної безпеки підприємства, є різноманітними й у кожній галузі виробництва мають свою специфіку. Однак є загальні (типові) чинники, що впливають на рівень економічної безпеки підприємства незалежно від форм власності й галузі виробництва, а саме [4, с. 67–72]:

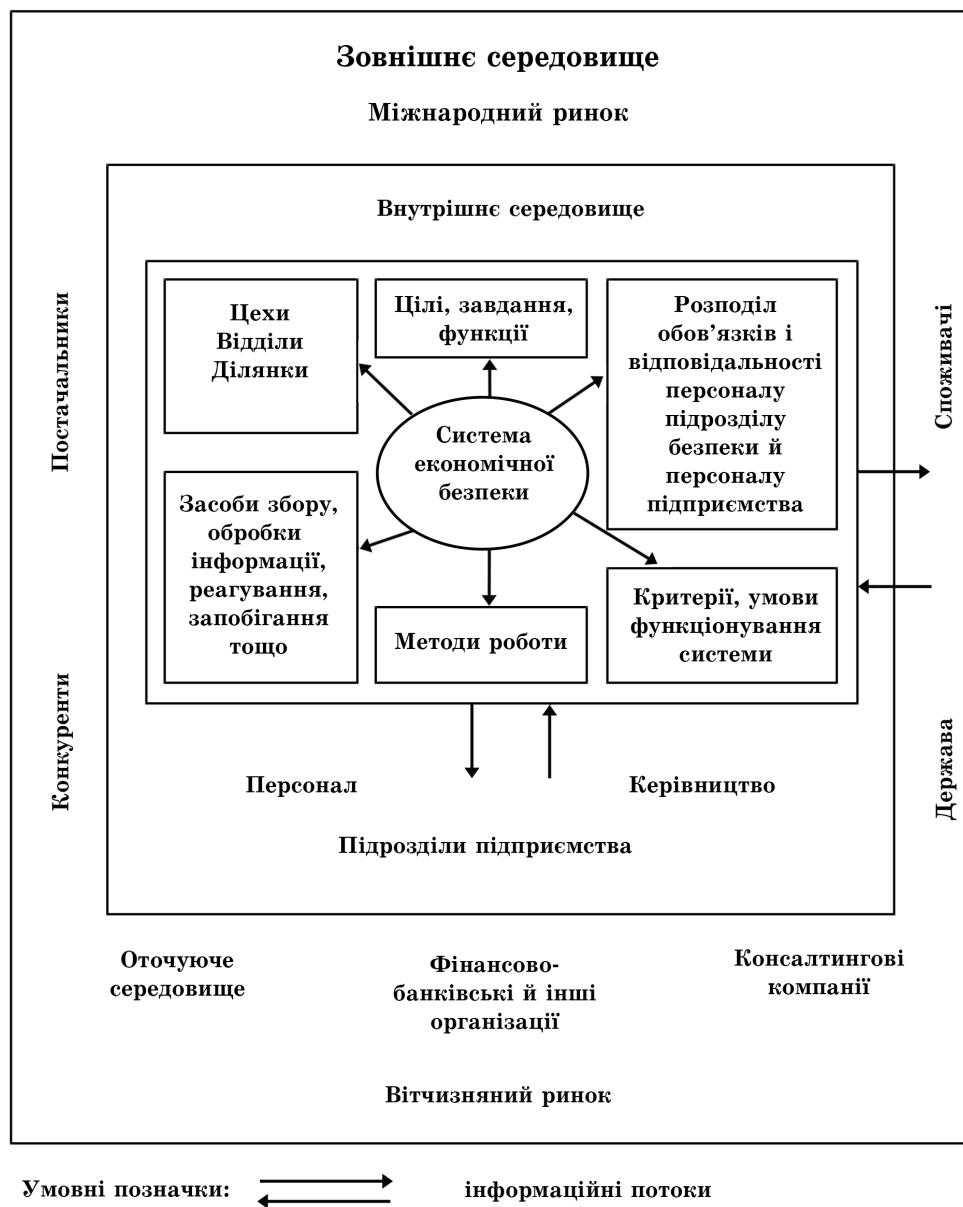

Рис. Місце системи економічної безпеки підприємства в середовищі його функціонування

1) безпосередні чинники виробництва – основні чинники, які забезпечують діяльність виробництва. До них належать такі: безпосереднє розміщення підприємства (територія); наявні природні ресурси й умови їх розміщення на цій території, доступність використання та якісні показники; наявність трудових ресурсів, їх освітньо-кваліфікаційний рівень; наявна виробнича інфраструктура, можливий

обсяг її використання тощо;

2) стабільний попит на продукцію – чинник, який відіграє важливу роль у рівномірному пропозиційному розвитку виробництва. Він охоплює укладені довготермінові контракти на реалізацію продукції з її споживачами; рівень конкурентоспроможності продукції, що виробляється; якісно-гарантійні показники виробів; державне та регіональне замовлення на виготовлену продукцію тощо [5, с. 312–317];

3) надійність постачальників, передусім тих, які забезпечують постачання основної сировини й матеріалів;

4) зовнішня конкуренція;

5) державне економічне регулювання діяльності підприємства, яке полягає в захисті власного товаровиробника незалежно від форм власності на засоби виробництва; регулюванні державної податкової політики; сприянні виробництву, враховуючи економічні, територіальні й інші аспекти; сприянні виробництву продукції, яка ввозиться як критичний імпорт; державному замовленні на товари, які фінансуються за рахунок бюджету, і скороченні імпорту на ці товари [6, с. 23–27];

6) надійний захист комерційної таємниці;

7) компетентність керівництва підприємства.

Наведена класифікація чинників демонструє природу економічної безпеки лише в одному розрізі, а саме функціональному, за напрямками діяльності суб'єкта господарювання, проте більш доцільно розподіляти чинники економічної безпеки за середовищем і джерелом походження. Відтак можна виокремити зовнішні та внутрішні чинники, або фактори, економічної безпеки, які у свою чергу розподіляються за певними групами (таблиця 1).

Таблиця

Фактори впливу на економічну безпеку суб'єктів господарювання

Тип факторів	Фактор
1	2
Зовнішні фактори	
Макроекономічні	темпи інфляції; стан фінансової системи; купівельна спроможність населення; паритет валют; державна політика
Ринкові	попит на продукцію; ринкова кон'юнктура; рівень цін на сировину; інтенсивність конкуренції в галузі чи регіоні; цінова політика конкурентів; платоспроможність контрагентів; ємність внутрішнього ринку
Соціальні	соціально-політична ситуація в країні; криміногенне становище; демографічні тенденції
Політичні	політична ситуація в країні; стабільність законодавства; податкова й бюджетна політика; зовнішньоекономічна політика; торгівельна політика країн-контрагентів
Інші	темпи НТП; природно-кліматичні фактори; діяльність галузевих об'єднань, асоціацій тощо
Внутрішні фактори	

Фінансові	структура власного капіталу; структура та ліквідність активів; показники ділової активності; рівень рентабельності; кредиторська й дебіторська заборгованість
Матеріально-технічні	темпи, якість і ритмічність поставок сировини; рівень технологій; якість основних фондів
Виробничі	технологія; структура собівартості; система контролю якості
Інвестиційні	наявність інвестиційних ресурсів; рівень НДДКР; рівень інноваційно-орієнтованого виробництва
Кадрові	організаційна структура управління; структура персоналу; кваліфікація персоналу; рівень оплати праці; соціальні заходи
Збутові	цінова політика; асортимент продукції; портфель замовлень на продукцію; ступінь диверсифікації споживачів
Екологічні	здійснення природоохоронних заходів; впровадження нових технологій

Таке велике розмаїття факторів впливу на економічну безпеку суб'єктів господарювання демонструє складність механізму взаємодії системи щодо її забезпечення із зовнішнім і внутрішнім середовищем підприємства. Проте для розуміння механізму функціонування цієї системи необхідно з'ясувати її місце в середовищі функціонування самого підприємства (рисунки) [7, с. 215–223].

Система забезпечення економічної безпеки підприємства не повинна сприйматися як певний чітко визначений підрозділ підприємства. Натомість вона є чи не найголовнішою його функціональною підсистемою, у межах якої об'єднані декілька інших підсистем. Це дає змогу менеджменту підприємства ефективно й оперативно реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища. Розробка загальної фірмової стратегії економічної безпеки неможлива без врахування всього спектру факторів, які обумовлюють діяльність самого суб'єкта господарювання. Саме тому система забезпечення економічної безпеки підприємства перебуває в стані перманентного інформаційного обміну, отримуючи інформацію з усіх можливих джерел щодо стану підприємства, його конкурентів, ринкової кон'юнктури тощо. Такий обмін створює певне інформаційне середовище, у межах якого визначаються наявні й потенційні загрози; розробляються заходи з їх попередження чи подолання наслідків та система індикаторів і параметрів оцінки якості тих чи інших заходів.

Треба чітко усвідомлювати, що економічна безпека – це аморфне нематеріальне явище, стан системи показників функціонування підприємства, діагностика й моніторинг яких дає можливість визначити його слабкі сторони. Часовий вимір у цьому контексті набуває вирішального значення, оскільки оперативність застосування тих чи інших управлінських інструментів створює передумови подальшого ефективного функціонування суб'єкта господарювання. Проте таке застосування має бути виваженим та абсолютно цілеспрямованим, що обумовлює необхідність функціонування спеціальної окремої ланки в організаційній структурі підприємства, яка б відповідала за зміст заходів із забезпечення економічної безпеки. Мова йде про виокремлення служби економічної безпеки, головною метою якої, на відміну від усталеної вітчизняної практики створення її в силовому варіанті,

є забезпечення моніторингу ситуації, розробки сценаріїв дії (реагування на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища) і прогнозування наслідків. При цьому необхідно зосередитися на тому, що до уваги повинні братися не лише негативні тенденції, притаманні тим чи іншим підсистемам середовища функціонування підприємства, а й усі зміни, оскільки вони призводять до розбалансування усталеної ринкової кон'юнктури або стабільного функціонування підсистем його внутрішнього середовища.

Не зупиняючись на детальному розгляді теоретичних засад функціонування системи економічної безпеки та її місця в ієрархії підприємства, визначимо лише деякі методологічні положення, які є ключовими в контексті створення такої системи:

- система забезпечення економічної безпеки підприємства, або служба економічної безпеки, повинна враховувати особливості внутрішнього середовища підприємства, його організаційну побудову, сукупність і напрями каналів розподілу інформації, характер виробничих зв'язків тощо. Це потрібно для правильного аналізу, прогнозування можливих наслідків змін у середовищі функціонування підприємства й моделювання можливих сценаріїв для їх протидії;

- система забезпечення економічної безпеки підприємства повинна бути самодостатньою, ресурсно незалежною від інших функціональних підрозділів. Разом із цим вона повинна знаходитися чи не в самому центрі інформаційних потоків і комунікаційних каналів підприємства, перебуваючи, таким чином, майже порч із центрами прийняття рішень. Це надасть можливість отримання релевантної оперативної інформації та проектування слабких місць підприємства в режимі реального часу;

- ця система повинна бути комплексною, що постає з характеристик економічної безпеки суб'єкта господарювання;

- ця система повинна мати високий коефіцієнт дієвості власних рішень. Інакше кажучи, компетенція центру відповідальності системи забезпечення економічної безпеки підприємства повинна забезпечувати мінімальні часові витрати під час проходження процедури прийняття управлінських рішень. Своєчасність, оперативність і безпосередність заходів, які запроваджуються за результатами аналітичної роботи служби безпеки, є прямою передумовою їх ефективності;

- система забезпечення економічної безпеки підприємства спрямована на попередження, а тому не можна ототожнювати її з антикризовим управлінням, запровадження якого саме і є індикатором ефективності чи неефективності роботи служби економічної безпеки.

Варто також зазначити, що важливим аспектом у системі забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання є вибір відповідної стратегії безпеки. Стратегія визначає загальний вектор, напрям, так би мовити, філософію, яка буде покладена в зміст розроблюваних заходів із забезпечення безпеки. Нині існує безліч варіацій і різновидів таких стратегій, проте доцільно виокремити найбільш змістовні з них:

- 1) стратегія, яка пов'язана зі швидким реагуванням на раптові загрози середовища (господарській діяльності, кадрам, майну підприємства тощо). У цьому

випадку маємо справу з принципом «загроза – відвернення». Зазвичай поспішно новоутворені для відвернення загрози реакційні групи, підрозділи, виділені ресурси можуть знизити рівень загрози або запобігти її дії, проте ймовірність завдання шкоди підприємству все одно існує;

2) стратегія, зорієнтована на запобігання загрозам на основі методів прогнозування, передбачення змін у середовищі підприємства, внутрішньому й зовнішньому оточенні, постійне дослідження економічної та криміногенної ситуації. Створені для ведення цієї діяльності служби й підрозділи безпеки, обрані спеціалісти з прогнозування, антикризового менеджменту ведуть роботу з формування сприятливих умов для виробничо-господарської діяльності й попередження кризових явищ чи їх негативного впливу;

3) стратегія безпеки, яка спрямовується на відшкодування чи компенсування вже завданих кризовим явищем збитків. Ця стратегія буде доречною лише у випадку, якщо перші дві неможливо застосувати, втрачено час на їх впровадження та якщо ще існує можливість відшкодування збитків.

Забезпечення економічної безпеки підприємства за своєю сутністю є різновидом управлінської діяльності в межах загального менеджменту суб'єкта господарювання. Тому цілком логічною є економічна потреба в методології оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Так, О.В. Ареф'єва та Т.Б. Кузенко пропонують оцінювати її стан на підставі визначення сукупного критерію через зважування й підсумовування окремих функціональних критеріїв, які обчислюються за допомогою порівняння можливої величини шкоди підприємству з ефективності заходів щодо запобігання цій шкоді. Аналіз та оцінку економічної безпеки підприємства найчастіше виконують у такій послідовності [8]:

- виявлення внутрішніх і зовнішніх факторів, які визначають економічну безпеку підприємства, аналіз та оцінка ступеня її впливу;

- розрахунок узагальнених показників економічної безпеки для кожної з функціональних складових;

- розрахунок інтегрального показника економічної безпеки підприємства;

- розробка й використання найбільш ефективних корпоративних ресурсів.

Оцінка дієвості й ефективності заходів із забезпечення економічної безпеки є основою для прийняття оперативних рішень, а також розробки тактичних і стратегічних програм, спрямованих на її підвищення.

Головна та функціональні цілі зумовлюють формування необхідних структуроутворюючих елементів і загальної схеми організацій економічної безпеки.

Загальна схема процесу організації економічної безпеки включає такі дії, які здійснюються послідовно або одночасно:

- формування необхідних корпоративних ресурсів;

- загальностратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими;

- стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;

- загальне тактичне планування економічної безпеки за функціональними складовими;

- тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;

- оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства;
- здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки;
- загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки [9].

Тільки за умови здійснення в необхідному обсязі зазначених дій можна буде досягти належного рівня економічної безпеки підприємства.

Таким чином, на підставі викладеного можемо стверджувати, що економічна безпека суб'єктів господарювання – досить складна категорія, а сам процес її забезпечення вимагає великих ресурсів підприємства. Ефективність господарсько-правових засобів із її забезпечення багато в чому залежатиме від методологічного забезпечення процесу побудови безпечної системи та її змістовного наповнення. Економічна безпека господарюючих суб'єктів досягається за результатом провадження досить складних, громіздких управлінських дій, ефективність яких, однак, буде вкрай низькою за відсутності відповідної реакції з боку держави. Виважена державна економічна політика в контексті забезпечення сталого економічного розвитку суттєво сприятиме ефективності господарсько-правових засобів забезпечення економічної безпеки господарюючих суб'єктів.

Література

1. Худолій Л.М. Складові економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності / Л.М. Худолій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=455>.
2. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур / Н.Й. Реверчук. – Львів : ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.
3. Іванілов О.С. Економіка підприємства : [підручник] / О.С. Іванілов. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
4. Гапак Н.М. Суть та еволюція поняття «економічна безпека підприємства» / Н.М. Гапак, І.В. Дочинець // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – Вип. 2(43). – С. 67–72.
5. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика : [навчальний посібник] / І.В. Кривов'язюк. – К. : ЦУЛ, 2013. – 456 с.
6. Дулеба Н.В. Дослідження трансформації поняття «Економічна безпека підприємства» / Н.В. Дулеба // Ефективна економіка. – 2010. – № 5. – С. 23–27.
7. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства : [навчальний посібник] / Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський. – К. : ЦУЛ, 2009. – 256 с.
8. Ареф'єва О.В. Планування економічної безпеки підприємств : [монографія] / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко. – К. : Вид-во Європейського університету, 2004. – 170 с.
9. Лысенко Ю.Г. Механизмы управления экономической безопасностью : [монография] / Ю.Г. Лысенко, С.Г. Мищенко, Р.А. Руденский, А.А. Спиридонов. – Донецк : ДонНУ, 2002. – 175 с.

Анотація

Білоусов Є. М. Система економічної безпеки підприємства й особливості її побудови (постановка проблеми). – Стаття.

Статтю присвячено аналізу наукових підходів до розуміння природи походження поняття «економічна безпека підприємства», його особливостей та інтерпретацій. Проаналізовано основні теоретичні засади функціонування системи економічної безпеки, її місце в забезпеченні функціонування. Досліджено основні рівні економічної безпеки підприємства, фактори впливу на економічну безпеку суб'єктів господарювання крізь призму основного призначення економічної безпеки як категорії. Розглянуто механізми взаємодії та взаємозв'язку системи забезпечення економічної безпеки підприємства з факторами сталої діяльності суб'єкта господарювання. Розкрито місце системи економічної безпеки підприємства в середовищі його функціонування як складової загального механізму.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, суб'єкт господарювання, економічне середовище, система забезпечення економічної безпеки підприємства, стратегія безпеки підприємства.

Аннотация

Белоусов Е. Н. Система экономической безопасности предприятия и особенности ее построения (постановка проблемы). – Статья.

Статья посвящена анализу научных подходов к пониманию природы происхождения понятия «экономическая безопасность предприятия», его особенностей и интерпретаций. Проанализированы основные теоретические основы функционирования системы экономической безопасности и ее место в обеспечении функционирования. Исследованы основные уровни экономической безопасности предприятия, факторы влияния на экономическую безопасность субъекта хозяйственной деятельности через призму основного назначения экономической безопасности как категории. Рассмотрены механизмы взаимодействия и взаимосвязи системы обеспечения экономической безопасности предприятия с факторами устоявшейся деятельности субъекта хозяйственной деятельности. Раскрыто место системы экономической безопасности предприятия в среде его функционирования как составляющей общего механизма.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, субъект хозяйственной деятельности, экономическая среда, система обеспечения экономической безопасности предприятия, стратегия безопасности предприятия.

Summary

Bilousov E. M. The system of economic security and peculiarities of its construction (problem). – Article.

The article is devoted to the analysis of scientific approaches to understanding the nature of the origin of the concept of "economic security", its features and interpretations, the main theoretical foundations of the system of economic security and its role in ensuring functioning. The basic level of economic security, impacts on economic security entities in the light of the fundamental purpose of economic security as a category. The mechanisms of interaction and interconnection system of economic security factors of sustainable business entity. Exposed location system of economic security in its environment functioning as part of a general mechanism.

Key words: economic security, entity, economic environment, system providing economic security, enterprise security strategy.

УДК 349.42(477)

Є. О. Платонова, А. І. Черемнова

**ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПЕРЕДАЧІ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК
ДЛЯ ВЕДЕННЯ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

Фермерське господарство є однією з основних організаційних форм сучасної аграрної підприємницької діяльності громадян на землях сільськогосподарського призначення. У процесі виробництва сільськогосподарської продукції фермерськими господарствами складається низка суспільних відносин, визначальними серед яких є відносини з використання земель сільськогосподарського призначення. Тому базовими правовідносинами, які виникають під час створення та функціонування фермерських господарств, є земельні правовідносини. Наявність права власності або права оренди засновника фермерського господарства на земельну ділянку виступає найголовнішою передумовою створення й державної реєстрації такого господарства. Якщо громадянин не має земельної ділянки сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, то він не має права на створення фермерського господарства. Отже, першим кроком на шляху до створення фермерського господарства громадянином, який не